

Рецензія на книгу *Ісус і влада:
християнське політичне свідчення
в епоху тоталітарного терору
і дисфункціональних демократій*

Jesus and the Powers: Christian Political Witness in an Age of Totalitarian Terror and Dysfunctional Democracies. By N. T. Wright (Author), Michael F. Bird (Author). Grand Rapids, Michigan: by Zondervan (2024), 208 p. ISBN-978-0310162247 (pbk), 15.49 USD.

Михайло КОЗАКОВ

Євангельська Реформатська семінарія України, Київ, Україна

ORCID: 0009-0001-8055-8850

Сучасність просякнута політикою. Ця теза може звучати як банальність, проте від цього вона не стає менш актуальною. Політика посіла одне з центральних місць у свідомості великої частини суспільства і стала предметом дискусій на всіх соціальних майданчиках від кухонь до церковних кафедр. Тож для християн також є актуальним питання розуміння політики – і як для акторів та учасників політичних процесів, і як для оповісників волі їхнього Небесного Царя. Ця воля періодично вступає в конфлікт зі світським розумінням політичного, створюючи точки напруження між підкоренням волі або царству земного, або Царству Небесного. Тож чудово, коли є християнські автори, які можуть спокійно та вдумливо викласти свої рефлексії на цю важливу тему. Праця Н. Т. Райта і Майкла Ф. Берда «Ісус і влада: християнське політичне свідчення в добу тоталітарного терору та дисфункціональних демократій», на наш погляд, саме така книга. Перед її оглядом надамо коротку інформацію про авторів.

Н. Т. Райт – колишній єпископ Дарема у Церкві Англії та один із провідних знавців Біблії у світі. Нині він завідує кафедрою Нового Завіту та раннього християнства у Школі богослов'я Університету Сент-Ендрюс. Упродовж двадцяти років Райт викладав вивчення Нового Завіту в Кембридзькому, Макгілльському та Оксфордському університетах. Низка його книг отримала нагороди, а саме: *The Case for the Psalms*, *How God Became King*, *Simply Jesus*, *After You Believe*, *Surprised by Hope*, *Simply Christian*, *Scripture and the Authority of God*, *The Meaning of Jesus* (у співавторстві з Маркусом Боргом). Також його можна відзначити як перекладача *The Kingdom New*

Testament. Райт написав серію «Походження християнства» та «Питання про Бога», зокрема «Новий Заповіт і народ Божий», «Ісус і перемога Бога», «Воскресіння Сина Божого» та «Павло і вірність Бога».

Майкл Ф. Берд – провідний науковець із вивчення Нового Завіту та християнської теології, викладач богослов'я у коледжі Рідлі в Мельбурні (Австралія), раніше викладав у Школі богослов'я Брісбена та в Теологічному коледжі Хайленда. Навчався у коледжі Маліон і Університеті Квінсленда. Почесний професор-дослідник теології Х'юстонського баптистського університету. Берд написав низку книг, зокрема *The New Testament in Its World* (2019, разом з Н. Т. Райтом), *Evangelical Theology: A Biblical and Systematic Introduction* (2013) та *The Gospel of the Lord: How the Early Church Wrote the Story of Jesus* (2014). Праця *The Gospel of the Lord* перемогла у номінації «Біблійні студії» книжкової нагороди Christianity Today 2015. Нині Берд ординований служителем Англiканської церкви.

Книга «Ісус та влада» складається з вступу, семи розділів та висновку. У вступі автори зазначають, що метою, яку вони ставили перед собою під час написання цієї книги, було дати загальну рамку, як мислити про політику та християнське свідectво (особисте та публічне) у світлі подій в Україні, Газі, на Тайвані та в багатьох інших місцях, де діють слабкі демократії та / або посилені диктаторські режими. Ця книга була завершена напередодні жовтня 2023 року, коли почалося чергове загострення між ізраїльтянами та арабами, про що також згадують автори. Структура книги побудована на історичній ретроспективі від служіння Ісуса до сучасних політичних викликів.

Розділ перший «Царство Ісуса в тіні імперії» присвячений започаткуванню Першої Церкви та досліджує, як її розуміння «миру Божого» в контексті Закону та пророків, які стали чітко зрозумілі через вчення Христа, опинилися в ситуації політичної та культурної конфронтації з Рах Романа. У цьому контексті заява християн: «Ісус – Господь» уже була опозиційною і підважувала устрій імперії, сконцентрованої на величі та амбіціях імператора. Автори наголошують на тому, що Рання Церква вибудовувала свій антиязичницький та антиімперський світогляд на юдейському спадку. Сила віри в Ісуса стала непереборною для імперської пропаганди.

Розділ другий «Церква між Ісусом та кесарем» розповідає про складні стосунки між Ранньою Церквою та імперією, які зрештою призвели до дуумвірату кесаря та єпископа – з часів правління імператора Костянтина, коли християнська церква стала складовою частиною імперії. Християнська етика «любви до ворогів» змінила в цілому соціальний та культурний устрій імперії. Християни як соціальна група поступово стала домінантною більшістю в Римській імперії. Автори зазначають, що сучасні етичні норми та правила, які приписуються давнім цивілізаційним звичаям (любов до ближнього, милість до нужденних та ін.), не були такими здавна й стали лише за часів, коли християнство перетворилося на панівну релігію. Тоді ж союз церкви та імперії призвів до «несвятого альянсу», під час якого влада використовувалася в цілях, далеких від тих, які проголошувалися важливими у Царстві

Божому. І сьогодні церква перебуває у подібних відносинах з державою, – вона може бути як впливовим суб'єктом, так і інструментом держави.

Розділ третій «Влада та “Влади” у Ранньому християнстві: Іван, Павло та парадокс біблійної політики» присвячено темі Божої влади над царями та правителями землі, про що багато згадується у Старому Завіті, а також проблемі гріхопадіння, яка уразила всі сфери буття людини, в тому числі й державні та політичні інституції. Відновлення цих інститутів можливе лише підкоренням Христу, Який здатний очистити та відновити те, що зітліло від гріха. Отже, важливою політичною місією Церкви і сьогодні є проголошення Слова з владою від Бога про те, що лише Ісус – єдина надія для всіх націй та народів, оскільки Христова перемога на хресті є перемогою над усіма владами та правителями, як земними, так і духовними, тож саме Він – Головний Переможець та Цар.

Розділ четвертий «Царство Боже як образ та поклик» стосується теми практичного застосування християнських принципів та цінностей у громадській та політичній площині. Автори закликають не цуратися політики, але бути вірними свідками та дієвцями Царства Божого на благо цього світу, стоячи в істині з любов'ю та наближаючи Його Царство своїми добрими справами та служінням.

Розділ п'ятий «Церква між підкоренням та поваленням» торкається теми покори владі та прояву непокори у контексті Нового Завіту та історії Церкви. Автори наводять різні приклади з історії Ранньої Церкви, цитують реформаторів для кращого розуміння тексту з Рим. 13:1–5 та міркують над тим, як християни проявляли непокору різним політичним режимам та в яких випадках це допустимо, а в яких відповісти на це питання ствердно дуже важко.

Розділ шостий «Церква, що чинить опір владі сьогодні» розглядає сфери, в яких Церква, яка стоїть на Божій істині, має чинити опір земній владі. Автори виокремлюють опір тоталітаризму, а саме: християнському націоналізму, який не є біблійним вченням; громадському тоталізму, що заганяє всіх в одні стандарти і під гаслами постліберальної ідеології «зачищає» реальну різноманітність поглядів та думок; імперіям, які нині намагаються постати наново. Опір має проявлятися у викритті цих ідеологій та оперті на істину Божу, яка дана Церкві.

Розділ сьомий «Лібералізм і любов у часи страху та розділення» показує перспективи ліберальної демократії як можливості християнам доносити думки та поліпшувати цей світ. Автори вважають ліберальну модель демократії кращою з погляду багатьох аспектів (у книзі вони подані у вигляді списку) і на прикладах розповідають, як християнство найкраще може діяти саме за цієї моделі політичного устрою.

Висновок можна коротко охарактеризувати як заклик змістити фокус уваги із політики і теології або політичної теології на теополітику, де Бог розглядається як суверенний учасник політичного процесу, а християни покликані до змін у суспільстві з цієї пресупозиції.

Приблизно на середині книги стає очевидним, що автори задумували цю працю як компіляцію своїх більш ранніх праць. Якщо читач уперше знайомиться

з думкою Н. Т. Райта чи з політичними рефлексіями Майкла Берда, то найкраще розпочати саме з цієї книги – як певного вступу до інших книг їхнього авторства. Книга написана доступно, для широкого кола читачів. Особливо цінним видається термін теополітика, який відкриває можливості для наступних досліджень та практичних застосувань у християнській та церковній суспільній діяльності.

Mykhailo KOZAKOV

Evangelical Reformed Seminary of Ukraine, Kyiv, Ukraine

ORCID: 0009-0001-8055-8850

Надійшла до редакції / Received 25.10.2024

Прийнята до публікації / Accepted 15.11.2024